

Apám cserefa arca

Apám, anyám, mint minden gyermekét a szülő engem is fedett eleget: ne játssz a tűzzel! Foganatja annyi lehetett, mint általában a falusi élet természetközelségében fölcseperedő más gyermekek esetében. A tűztől soha nem féltünk mi, sőt, ahogyan jó szüleink estefelé kitétték a lakásból a lábukat, föl kellett csak nyúlni a ler tetejére, ott aszalódott a majdnem ceruzányi vastag és arasznyi hosszú tűzgyújtó, csak be kellett dugni a bádog kályhaajtó szellőző lyukának valamelyikén, ahonnét az esti homályban kipislanva vibráló ábrákat rajzol a láng a szoba falára, és sejtelmesség és titokzatossá teszi a lámpagyújtás előtti félhomályt. Nos, ha lángra kapott benn a nyárfaszálka, kihúztuk, és ellobbant, izzó parázsló rudacska maradt a végén, ami aztán, körbeforgatva, pántlikaszerű tűzcsíkokat rajzolt a szoba sötétségéből szőtt vastag posztójára.

A legtermészetesebb módon éltünk és háltunk együtt a tűzzel, számunkra a mindennapi élet kelléke volt, én valami gyermeteg rácsodálkozással tudtam bámulni, tűzélményeim eléggé mélyen beéghettek emlékezetembe, különösen az őszi, legelőszéli, patakparti tüzeké. Amint lekaszálták a sarjút, és megjelent az őszi kikerics selymesen lila virága, bandákba verődve hajtottuk ki a teheneket a rétre, egy csorda tehén és egy kölyökcsorda került így össze. Hatalmas katlanokat kotortunk a patak meredek mártjainak oldalába, kemence alakúra képeztük ki a belső tűzteret, kürtőt is fúrtunk a gyepebe, hozadékfát, fűzfaágakat és kéregdarabokat hordtunk össze, gomblyukba vékony láncal felkötött bugylibicskával apró szálkákat hasogattunk száraz fűzfából, és ebből elkészítettük a tűz magját, de odahordtuk a fonnyadt pityókáinkat is. A labodakórokat is összeszedtük, és ezzel fojtottuk le a tüzet, miután a piszkafával szétkapart parázsbba betakartuk a pityókát, hogy ne kapja meg a láng és a szárazfa hirtelen parazsa. Majszoltuk félnyersen már, fekete-kormosra maszatolva arcunkat, hogy aztán mondhasa anyám: Ismét olyan mocskos vagy, mint a kent kas, és nevetessen apám: mi van, ismét malacot szoptál?

Mondom, hogy a mindenkori életünkhez tartozott a tűz, én máig sem értem a gázkályhák picinyke lángnyelvén tűzhöz szokott városiak ijedt sopánkodását, ha lekuporodnak egy nagyobacska tábortűz mellé. A tűz számomra

csodás dolgokat mágikusan sejtelmes titkokat tartogatott mindig. Géplakatos apám, aki maga javította mindig a gőzkazánt, gyakran rászorult és élt együtt a tűzzel, egyszer még szenet is égettünk! Istenem, mennyit hajtottam én, csupa játékból a tábori fűjtató fém lendkereket, amivel fehérre izzítottuk a fűjtató tűzteknőjébe helyezett vasat, mezítláb nyomkodtam ritmusra a pedált, hiába mondta apám, hogy belelépsz valamibe, meg hogy rád pattan valami tüzes vasdarab.

Apámnak vastag, inas karja volt, bal kezében tartotta a durva vasfogót, a jobb kezében, amelyről hiányzott a középső ujj, mert inaskorában belekapott a cirkula, a nagykalapácsot fogta, mindig úgy, ahogyan a készítenő tárgy formájának alakítása azt megkívánta. Ujjnyi vastagságúra dagadtak ilyenkor karján az erek, már fiatal korában is mélyen barázdált homlokán először borsó nagyságú verejtékcseppek jelentek meg, majd a homlokredők mély vājatain lecsurogtak az arcára. Szünet nélkül pengett az üllő – addig üsd a vasat, amíg meleg! –, ha le kellett állni és tüzetesebben szemügyre venni az izzó fémdarabot, akkor is apró, csengő koppanásokkal táncolt a kalapács az üllő vasán.

Ebben a korban magam is sokat gépészkedtem, az őszi cséplési szezonban a kazán faránál halomba hányták a felvágott tüzelőfát, nekem fűrészelés közben tilos volt ott tartózkodni, nehogy egy jókora hasábbal megdobjanak, de ha befejezték ezt a műveletet, akkor közel mehettem a tűzszekrény estefelé kellemes meleget árasztó nehéz fémajtójához, és gyors mozdulattal bedobhattam egy-egy súlyos fadarabot. Sietni kellett, hogy ne eressze el a kazán a melegét. Benn tombolva morgott a tűz, fehérén izzottak a gőzkazán csőhurkái. Ismerem én jól ezt a szerkezetet, mert amint akkorára cseperedtem, segítenem kellett apámnak, például rátartani a kalapácsot a szegecs végére. A tűz ilyenkor napirenden szerepelt nálunk, anyám tudniillik mindig rettgett a cséplési tüzeztől, rémséges történeteket mesélt nekem igenis áttetsző nevelési szándékkal, hogy vigyáznék nagyon a kazánra, egész utcarészek megsemmisülését adta elő. Apám hiába erősködött, hogy az ő gépe egészen biztonságos, az idén is új szikrafogót helyezett el a kéménybe, meg hogy a cséplő körül nincs helye a bagózásnak, egymást felváltva szippantanak egy-egy

slukkot az emberek, a csűr mögött, a gyümölcsfák alatt.

A tűzzel nem gyűlt meg apámnak a gép mellett soha a baja, egyszer azért bennünket anyámmal majdnem kitört a frász. Akkor apám éppen a szomszéd faluban, Albisban csévelt – még mindig közvetlen a háború után vagyunk, és ezért igen megkérték a betakarítással, a mi alsócsernátoni kertünkben jól át lehetett látni az apró falucskába. November volt és hideg, piszkos impertinenciával süvöltött a Nemere szele. Anyám egész nap nyugtalan volt. Hátra-hátra nézett a kertbe, én is ott tébláboltam mellette, egyszer aztán estefelé nyüzszítve kezdett sikoltozni és szaladgálni a kerítés mellett, mint egy megbokrosodott vad. Mondtam én – kiabálta –, meggyűl valami ma, úgy összezsúfolják azok a francos albisiak az asztagokat, hogy hozzáért a forró kazán, jaj, mondtam én, hogy tönkremegyünk egyszer, hogy mindenünk elpusztul egyszer, jaj..

Hozták aztán a hírt, hogy másutt volt a tűz, nem a mi kazánunk okozta. Kicsúszhatott valami a számon, mert anyám ütésre emelte a kezét, és szinte gyűlölettel szólt rám: nem szégyelled magad!

Aztán az aszály!

Tikkasztó száraz estéken a mezőről hazamenet néztük, amint a túlsó hegyekben, Zabola meg Kovászna fölött, a lángok szabálytalan övként fogtak körbe hegydereket, vállat, fojtó füstjükkel körbefontak hegynyakat, messziről izzó vörös csíknak látszottak csak, és a sopánkodó asszonynépség jajveszékeltésétől nagy bajok jöttét szimatolva vált libabőrössé a bőrünk.

A lovakat felcsaptuk a Bodoki-havas alatti legelőre, a Mikócsára, mert otthon nem volt kóst. A kecskeszakáll-fű állat számára ehetetlen pamacsai összesen fehér szakállszínűre aszalódtak, de lenn a legelőn jól meghajkuráztam a lovakat, teletömtem magamat vad egressel, ami akkor, a szárazság miatt, korábban pirosodott, s a máskor szájcücsörítő éretlen savanyúsága édeskésen kellemessé vált. Csak a csihánynak nem ártott az idő, ami az egresbokrok alatt tisztességesen össze is csipett, de csak ennyi baj legyen! Az idő, az telt, késő délután volt már, amikor azon kaptam magam, hogy az úton rám esteledett. Usgyí, indultam haza. A Sónyalkodón, a Baláska-pataka felé ereszkedtem be, szaladtam is jószérrivel az Avas bartafalvi oldala felé – valamikor a hegyek közé ékelt, elpusztult falu nevét őrzi a hely –, már elfogott a szürkület, mikor éremlyítően csípős füstszag csapott az arcomba, a félho-

mályban a bokrok alatti avaron osonva, egyet-kettőt szökkenve, aprókat patogva és sercegeve borított be mindent a tűz. Lángja nem is volt magas, világos, kékessárga és mohó nyelvecskék nyaldosva legelték az avart, csak egy-egy csutak tövében a tőkére száradt moha és zuzmó eregetett fehér és gomolyogva bodorodó füstfelhőcskéket.

Először félelem nélkül, megtorpanva csodálkoztam a látványon, babonázottan néztem, amint a tűz birtokba veszi a hegyoldalt, amint a hátam mögött is megjelent és átugrott a gyepes erdei út másik oldalára. Roppant érdekesnek találtam, ahogyan a lábam előtt lévő apró ágacskák színe az égéstől feketedni kezdett, kávéban kunkorodott és egyet patanva, mint egy piciny rakéta, maga után keskeny füstcsíkot húzva átröp-pent a keréknyomon, ott lángnyelvecske lobbant a félmaréknyi cserelapi fölé, hogy aztán méternyivel arrébb, a bokrok aljára száradt leveleket felfalva szaladjon föl a hegyoldalon.

Helyzetemmel számot se vettem. Nem, nem volt bennem veszélyérzet, vékonyabb alom borította csak azt az erdőrészt, önfeledten szemlélődve vettem számba a *barapégés* viselt dolgait. Eddig így, élőben soha sem láthattam, csak messziről bámultuk a hegyeket elborító lángtengert és a gomolygó füstfelhőket. Csak az égés nyomát tanulmányozhattam a Bekepál nevű erdőrészen, miközben apám keserűen megjegyezte, hogy valami haszon is van ebben: esztendőre jó tűzre való fa lesz itt. Vegyes erdő volt a Bekepálon, comb- és lábszár vastagságú cserefákkal, nyír, gyertyán, juhar és bükk, elszórtan egy-egy rakottya és szürkenyár. Nos, apám a helyszínen szemlélítette magyarázta, hogy jövőre egymennő csereerdővé válik a hegyoldal, mert minden egyéb fa kérge elszenesedett és lepatogott a nagy tűztől. Csak a csere kérge állt ellen a lángoknak, a vékony és hosszú gyertyánok kétrét hajolva, földig kuporodva és holtta merevedve várták az újabb, most már a kályhabéli tüzet, csak a tölgy bizonyult éghetetlennek, kapott egy kis pörkölést, belekóstolt a tűz a gyökerek korhadt seibe, de a csere él – mondta apám.

Talán azóta szeretem és tiszteltem a tölgyet, mert akkor tudtam meg, hogy hol békésen együtt élők, hol egymást elenségesen tipró fafajták elpusztulhatnak, csak a csere bizonyul maradandónak. Magas életkorával nemcsak a szádadokkal dacol, hanem a tűz és víz ellenében is. Ezóta tudom, hogy miért ebből a fából kell készíteni kút-kávé, a

kapulábat és padlógerendát, de a korporsót és kopját is. Ekkor derengett föl bennem, hogy a zöldgúnyás erdészek azért viselik szimbólumként ennek a fának a levelét és makkját a parulén, mert a tartósság, a kitartás a sors csapásaival szembeszegülő erő jelképe ez a fa!

Nos, magamat is visszapattintva az avasoldali tűz színhelyére mondom, hogy ritka, szálalt csereerdő volt ott is, nem féltettem túlságosan a fákat, deréknyi vastagok voltak, ezek között aztán mind táncolhat és ugráncolhat a láng! Büszke is voltam az én fáimra, hogy ezeknek még a perzselő tűz lángja sem árt, és mire észbe kaptam, sötét volt már, előttem és mögöttem minden csupa tűz, elébb még az erdő is sűrűbb, az út sem kopár és gyepes, hanem vályúszerűen mélyülő, vállas, ahogyan nálunk mondják, bokros martokkal, vastag levéltakaróval, ijedten, szinte horkanva iramodtam neki a hegyoldalnak.

Mintha a mellkasa szakadna szét a szagató nyilallástól az embernek ilyenkor, mintha vízben fuldoklanék, úgy kapkod levegőért, oldalra borulva, pörkölt szalonnabőrként összekuporodva hevertem a Lövete pusztáján. Percek teltek el, míg a tarkómat csípő csatakos pernyét a kezem fejével a bőrömrre kentem, és a homlokomból kisimítva a csapzott tincseket, elindultam az úton hazafelé.

És félni kezdtem a tűztől, látván, hogy ezek képesek elpusztítani a csereerdőket is!

Ez az erdőtüz nagyon megviselhette az idegeimet, mert pár esztendőre rá, amikor segíteni is tudtam ezt-azt, még erdőlés közben is, a falu fölötti Baksa felé eregeltünk szekérrel. Apám a hátsó ágason ült és szivarozott, én az első, fergettyűn egy pokrócba göngyöltet szénakötegen fogtam a gyeplőt és bámultam a vállas út két martját, a kora tavaszi szárazságban alápörgő tavalyi leveleket, a napsütésben téli dermedtségből magukat kiengesztelő bogarakat, a pattanó rügyek ragacsos és duzzadt burkát, amikor apám felordított: TŰZ!!!

Ugrás közben kiáltott, kezével gyorsan kaparni kezdte a száraz leveleket, de a lángok lobogva ugrottak föl a meredek marton és iramodtak az erdő felé, apám gyorsan föltalálta magát, és fenébb szaladt, hogy nagyobb karéjban kerítse körbe a tüzet, én a félelemtől dermedten álltam, amíg ordítva nem szólt rám: kaparjad, így meg úgy, mert a tömlöcben rothadok!

Szerencsénk volt, egy kettéváló, majd újra egyesülő út köze égett le csak, néhány négyzetméternyi erdő mindössze,

apámnak jutott eszébe, hogy csak a mélyút aljáról kaparjuk a leveleket, jól ismervén a helyet, de ennek ellenére, kétségbeejtő állapotban voltunk, körmünk felhasadozva, véres ujjbegyekkel.

És abban, hogy „a tömlöcben rothadok” semmi túlzás nem leledzett! Oszályharcos időkét éltünk, apám korábban kuláklitás is volt.

Szegény öreg, mondom most, hány-szor volt ő is leégett erdő, *koncentrálás* munkaszolgálat a régi román világban, háború, gazdasági válság, adósság, aszály, sok gyermek – haton voltunk testvérek – százféle egyéb apasztotta egészségét, vesztélyeztette sokszor létét is, de maradt mégis, mint sors általt cserzett kemény cserefa. Sok minden kiégett körülötte, de az értünk való élet, a miattunk való gond, csak azokat a cserekéreg redőket vájta mélyebbre homlokán-arcán, szívós és konok, munkába menekülő emberré vált. Hajnalban kelt, mert valami belső égés hajtotta. Ötször is megkapálta a pityókát a kertben, pedig tudni való hogy annak éppen ennyire nincsen szüksége. Anyám pörölt is folyton, hogy még jobban tönkretesz magát, de én bele se szóltam, tudtam hogy a munka és élet számára azonos fogalom, mert ilyen tüzekben edzeték őt a körülmények.

Láttam én, cserefaarcú apámat is környékezik sokféle betegségek, csak azt nem tudhattam, hogy apám belső erdőégése olyanféle, hogy ha kiég mellőle tartóoszlop társfelesége, nem élet lesz már az övé és nem munka, hetek kellenek csak, hat egész hét mindössze, hogy arcának külsőleges jegyeihez hasonló mélyen barázdált kérgű, tartásához és jelleméhez hasonlatos cserefa oszlop ilyen hamar kerüljön a sírja – a sírjuk fölé.

Sylvester Lajos

Földkábelekkel a madarakért

A Hortobágyi és a Körös-Maros Nemzeti Parkok területén az elektromos vezetékeket fokozatosan a föld alá viszik 2007 év végéig. A tömeges madárpusztulást okozó, 80 kilométer hosszúságú légvezeték lecserélése majdnem másfél milliárd forintba kerül. Ebből uniós pályázaton 905 millió forintot nyertünk el, az E.ON 205 millióval, az államkincstár pedig 312 millió forinttal támogatja a példás környezetvédelmi munkát.

(Élet és Tudomány)